

նի միանձնուհիք, որոց միաբանութեան անշուշտ որդեգրեալ էր, զինքն իրենց արբանուհի ընտրեցին: Այսու հանգերձ կը տեսնուի որ 'ի Սալոյա մնացած ըլլայ: Արուեստ ուղղելոյ զթուականն, Տիւ Գանժ, և կիպրոսի ժամանակագիրք անստոյգ տեղեկութիւններ կու տան իշխանուհւոյս յետին տարիներուն և մահուան վրայ: Զիպրարիոյ՝ Սալոյայ գանձուն հաշիւներուն մէջ գտած է իր մահուան յիշատակութիւնը, 1459ին մարտ 1 'ի վենաւք մերձ 'ի Սալուցցոյ: Թաղուեցաւ 'ի բիներբուլ:

10. Էլիզ, գոր Սերամպալտի Զիվա կը կոչէ, որ ուղիղ է, և ոչ Ծաւքքա, որ վրիպակ մ'է: Ի 1382 իւր թագաւոր հայրն իրեն թոշակ մը կապեց աղի տուրքին վրայ: Մեռաւ չորս տարի վերջը, այսինքն 1386ին միլոցները:

11. Իզապէլ, որուն վրայ ստոյգ բան

» նուելով, և լսելով մեծ ցաւով Կիպրոսի ա.
» դետայի աւերումը և իւր բազմաթիւ ազգա.
» կանացի մահը, Գաղղիա քաղուեցաւ, ինքզինքը
» գաղղիացի ճանչցնել տալով, սերեալ 'ի գաղ.
» դիացի ազգէ. և այսօր աստ Բարիք քաղքի
» մէջ Քարսիոյ եղբարց վանքը կը գտնուի, ուր
» սրբութեամբ կ'անցընէ իւր օրերը. նպաստա.
»ւորեալ և սիրելի Գաղղիոյ ամենէն մեծ
» տեսալ, որք զինքն իրենց ազգական կը ճանչ.
» նան »:

Սէքստոս Ի իրեն ընծայեց լիմաստոյի եպիս.
կոպոսութիւնը, յամին 1588, ապրիլ 27: Վախ.
ճանեցաւ 1590ին միլոցները:

7. Յովնանէս Փիլիպպոս, վախճանեալ 'ի
Տամակոսդա, քաղքին անձնատուր ըլլալէն ութ

մը չնիք զիտեր: Անկարելի է որ 1397ին հարսնացած ըլլայ, ինչպէս կ'ըսուի. Պե.
որոսի Լուսինեան, կամու Տրապարտոյ,
որդի Բակովալ և թոռն Յովհաննու՝
իշխանին Անտիոքայ, մինչ Պետրոսի
հայրն 1385ին ամուսնացեալ է:

12. Վեցերորդ գուստր մի, որ 1396ին
ողջերուն մէջ հինգերորդն էր: Անկիւ.
րի տէրը, Նիկոսիոյ արքունիքը գալով
այն տարին, տեսաւ զթագաւորն և ըզ.
թագուհին չըլապատեալ յինն որդւոց,
յորոց չորս ուստր և հինգ գուստր: Ան.
գրանիկը 1374ին վախճանեալ էր 'ի
Հոգոս: Այս վեցերորդ գուստրը թեր.
ևս կոչուէր Ազնէս (երկրորդ այս ա.
նուամբ), որ մատաղահասակ մեռաւ
անորդի, և որուն վրայ կը խօսի Լորե.
տանոյ:

Կը չարունակուի:

օր առաջ, յամին 1570:

8. Հերակլէս, գերի վարեալ կամ սպանեալ
'ի Տանկաց յամին 1570:

9. Հեղինէ, երկրորդ այս անուամբ, երկրորդ
կին եղաւ Դեմետրիոս Պալէոլոգ առպետին,
որ էր տէր Ելիսոյ, հրամանատար 50 հնձելոց,
որ կուռեցաւ Նիկոսիոյ պալատման միջոց: Հե.
ղինէ չորս որդի ունեցաւ, ուստր մի վախճանեալ
դետանձաակ. երկրորդ որդի մը, կոչեցեալ Փի.
լիպպոս, որ գերի տարուեցաւ 'ի Կ.Պոլիս, ուր
ստիպուեցաւ տանկաւալու, և երկու դատերը,
յորոց մին կը կոչուէր Պալէոլոգա, երկուքն ալ
գերի տարուեցան 'ի Կ.Պոլիս յամին 1580:

10. Մարգարիտա, վախճանեալ 'ի ծննդեանն

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԱՅՎԱԶՈՎՍԻԻ ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՆ

Հռչակաւոր և աշխարհածանօթ նը.
կարչապետիս վրայ, ազգային և օտար
լրագիրք, այս 45 տարի է որ կը գրեն,
գովելով աստուածատուր մեծ հանճա.
րը: Թէպէտ և եղան ալ նախանձաւորք՝
որք ուղելով նսեմացնել այն արփիանման
հանճարը, աստի և անտի գումարած
սև ամպերուն նման ժողոված՝ գրեցին
երգիծանող հատուածներ, այլ լուսա.
փայլ հանճարոյ զօրաւոր ճառագայթ.
ներէն հալածական ցրուեցան: Զգրեց

Ծովհաննէս աղայ 'ի պաշտպանութիւն
անձին և սրուեստին՝ լրագրաց մէջ հա.
տուածներ, այլ գրեց կտաններու վրայ
գարմանալի և հիանալու ծովային տեսա.
րաններ, որոց վրայ կը տեսնանք ոչ
միայն տեսանելի աչօք, այլ մութը կ'ըմբռ.
նենք, որ ծով, օդ, երկինք լուսաւորը,
պարզ ու խռովեալ եղանակը, հլու հպա.
տակութեամբ պատկերացած են զար.
մանալի ճշգրութեամբ: Կը փափաղիմք
այս վերլին տարիներս նկարածներն,

յետին ճգուճք չլինին նկարչապետիս, այլ նկարէ ևս շատ պատկերներ 'ի զարմացումն ներկայ և ապագայ սերնդոց: Այս տարի աւարտեց նկարչապետս ծննդոց 64 տարին. 45 տարի է, որ առաջին նկարած ծովային տեսարանն վաճառուած է մեծ գնով, իբրև գործ վարժապետի արուեստին: Ըստ վկայութեան անձին և բազմաց, նոյն օրէն սկըսեալ 3000էն աւելի ծովային և բնութեայլ տեսարաններ նկարած է. այսպիսի բեղմնաւոր և արագանկարհանճար հաղուսդուտ մանաւանդ թէ անդիւտ կարենայ համարուիլ: Չկայ կարծեմ աշխարհիս վրայ նշանաւոր քաղաք մը, ուր չդոնուին նկարչապետիս գեղանկար վրձինին արտագրութիւն մը: Այլ մեր միտքը չէ ներքողել այժմ, արդէն իսկ 'ի գիտնոց արուեստին ներբողեալ և փառաւորեալ նկարչապետինս, մեր միտքը գրաւողն այս օրերս 'ի բազմազգի և յայլալեզու ժողովրդոց հայ հանճարոյ ընդունած նախանձելի պատիւն է, նա մանաւանդ այն տեղը յորում աւելի փառք փառաւորեցաւ նկարչապետս, այն տեղը՝ որ ասկէ հինգ դար առաջ, Հայոց իշխանաց, Անեցի ոստանիկ մարդկանց արեամբ ներկուած էր, ըստ ազգային պատմութեան, 'ի ձեռն կէտիկ Աճէտ փաշայի: Իրաւի տխուր՝ միանգամայն ուրախալի հանգիպումն կամ փոփոխութիւն է տեսարանաց աշխարհիս, նա մանաւանդ ազգային պատմութեան էջերուն մէջ. թէ ողոսիոյ արևելեան ծայրը, ուր հինգ դար առաջ խողխողեցան Հայոց քաջազունք 'ի ձեռն նախանձուտ և կասկածաւոր այլազգեաց, այս օրուան օրս, նոյն տեղը 'ի ձեռն բազմազգի և բազմալեզու ժողովրդոց նախանձելի և անկասկած փառաւորեցաւ նոյն ազգին շառաւիղն, նկարչապետ Յովհաննէս Այվազովսի: Բայց թողլով առժամանակ տրտմալիքն ուրախալոյն դառնանք: Զմեռս՝ մեր մեծապատիւ նկարչապետը մտադիր էր անցնիլ յիսալիս, 'ի Կոօլիս և անտի 'ի Յունաստան ճանապարհորդելովն քիչ ժամանակէն վերադարձաւ 'ի թէ ողոսիս, անշուշտ 'ի մտի ամ

բարեալ նորանոր նկարուց ուրուագիծներ, գորս և աստ 'ի թէ ողոսիս շուտով պատկերացուց. թէ ողոսիոյ համար ուրախալի եղու Յովհաննէս աղայի դարձը վասն զի, պէտք է աւելցնենք, որ երբ նա 'ի քաղաքիս լինի, անպակաս լինին և հանդէսը և խնջոյք. կը սիրէ նկարչապետս հանճարաւոր գրչին առատ արդեսոյ մասնաւորել մերձաւորները. աղքատք և կարօտեալք ևս կ'ունենան իրենց բաժինը: Նշանաւոր քաղաքացիք ևս պատիւ կը համարին իրենց, հիւրասիրել զՄեհակաւստիս Գաղաքացիս, Պարոյաճ կը սեպեմ յիշել աստ անցեալ տարուան քաղաքագլխոյս Պ. Ալթուխովի մէկ նշանաւոր խօսքը, 'ի հանգիսի բացման մեծակառուցոյ արահին պատկերաց նկարչապետիս, իբր թէ փրկչին այն խօսքը, թէ՛ «Մարգարէ յիւրում՝ գաւառի պատիւ ոչ ունի », կարելի չէ իմանալ նկարչապետիս նկատմամբ, թէ ողոսիացիք զՅովհաննէս աղայ ոչ իբր Մարգարէ կը մեծարեն, այլ իբրև գեղագոյն հանճար, և ի՞նչ 40 տարիէ աւելի, 'ի բազմաց մեծարեալ, ակն յայտնի մեծամեծ արդեամբք անձն, իր քաղաքացւոյմէ չպատուէր, թէ ողոսիացիքս մեծ ցոլանքաւոր ապերախոք պէտք էինք համարուիլ:

Այս տարիս Եովհաննէս Կարապետին, ըստ Հայոց տուամարին 'ի 14 յուլիուս արի հանգիպելով, որ և միանգամայն ասոն անուան նկարչապետիս, օրով առաջ հրաւերքի տոմսակներ դրկուած էին բազմութեան 'ի ցայդահանդէս 'ի տան Յովհաննէս աղայի: Պատկերաց մեծ սրահ, ըստ էրոպացւոց մեծամեծաց սովորութեան, չքեղ զարդարուած էր, դաշարճիւղերով ծաղկներով և դրասանդներով, առիքէն առ 'ի կախ երեք բազմաճրագ ջահեր և այլ ճրագակալք պատերուն վրայ, գիշերը՝ ցորեկի կը դարձնէին, զինուորական երաժշտութիւն զատ սենեկի մէջ կը հնչէր, իսկ մեծ սրահին մէջի դաշնամուրը վայելուչ կերպով կ'ածէին ազգային օրիորդք Աննա Նալբանդեան և Կատարինէ Միրզա-յեան:

Սրահին ճակատը, ուր բարձրաւանդակ է շինուած, առանին թատերական հանդիսից համար, ամբողջ ներքնապատը ծածկուած էր Գեղեցիկի վեկելտկոյ ճշգրտատիպ տեսարանով՝ զորմ ճարտար մատանց նկարչապետիս, հեռուէն կրկնագիտակով նայողին՝ որոշ կ'երևար մեծ ջրանցքն դողդոջուն կոհակներով, կոնտուրայն՝ մէջը գեղազգեստ կոնտուրովսներով, հեռուն վենետիկոյ նախաւն ապարանքն, գրատունն և մասն Ս. Մարկոսի աշտարակազարդ եկեղեցւոյն:

Այդ տեսարանին դիմաց սարքուած էր երկայն սեղան մը քաղցրաւենեաց և շարակներու: Այդ ամենուն և մանր առարկայի և զարդերուն վրայ կ'երևար ընտիր ճաշակ, որք այստեի կը ցուցնէին՝ թէ վայելուչն ընդ գեղեցիկն յարմարցնող ձեռք մը անցեր է և կարգադրէր է զամենայն: Աւելորդ կը համարիմ մանր ստորագրիւ ամբողջ հանդէսը՝ որ միշտ տուտօտեան ժամը հինգը տեսց. վասն զի մինչդեռ երկուստարդք և մանկամարդք պարերուն և քաղցրաւենեաց ճաշակին հետ տքնութեան հետեանք անհանգստութիւնը կը տանէին ի տուն, արգէն ծերունի և պատուաւոր մարդիկ ժամը 11—12ին իրենց յարգութիւնը և մաղթանքը մեծապատիւ կոչնառանգուն ընկելով, տուներնին դարձած հանգիստ կը նշմէին:

Քաղաքիս առաջաւորք, փոխսն մեծաւ հաց խնջոյից նկարչապետին, հանդիսին տասներորդ օրը որ էր կիրակի 24 յուլիուարի, 50 հոգի միաբանելով և հաւաքելով մարդ գլուխ 20 ֆրանգ, պատրուտեցին վայելուչ ճաշ հրաժեշտի Բովհանէս աղայի, օր 26ին ճամբայ ելաւ դէպ ի Պետրպուրկ. հանգամանքը այնպէս բերաւ որ մարդոցին մեծ սրահը լինի հանդիսատեղ այն օրուան ճաշին: Այդ չէնքը շինուած է քաղաքիս արեւելեան ծայրը, որ երբեմն տուն էր մեծապատիւ Մանուկ աղայի Ալթունճեան Կ. Պոստեյայի կը պատմեն, որ ծերք, որոց սրտին մէջ դեռ վառ էր ազգիս տառապանաց վրիժառու ոգին, խորհուրդ տուեր են Մանուկ աղայի, որ այդ տեղը չընէ

տուն բնակութեան, որոյ թէպէտ զիրքը շատ գեղեցիկ, օդն աղաւտ և մաքուր, տեսարանն՝ բաց, մէկ կողմէն համաաւարած ծով, և միւս կողմէն բոլոր քաղաքն աչքի դիմաց, բայց չարագուշակ համարուէր, վասն զի ըստ աւանդութեան որ այդ տեղ կամ անմիջապէս մօտը եղած է Կէտիկի փաշայի տունը, որ ժողովելով Հայոց գլխաւորներն անդէն՝ յետ խնջոյից խողխողել տուեր է, և երկրորդ օրը անգլուխ և անիշխան Հայոց վրայ յարձրկելով քաղաքիս փողոցներէն հայ արեան գետեր վազցուցեր է: Կրկարծուի որ այս տունն մօտ բլրածն տալիւ, որ բաւական ընդարձակութիւն ունի, գերեզման լինի նոյն օր ջարդուած Հայոց և ամենին բնականին երեղթ չունի, այլ հողակոյտ է մարդկային ձեռք զիւրած: Եթէ ամառնային անձրևներէն վերջը մէկն ուզենայ մարդոցիս դիմացէն անցնելով դէպ յարգելանոց երթալ, անշուտ դեռ և և կը տեսնայ բլրակիւ ըստորտը մարդկան ոլորներ և գանկեր:

Կէս օրէն վերջ ժամը 2 էր, հանդիսականք՝ քաղաքապետին, ոստիկան, դատաւորք, տեսուչք դպրանոցին և մարդոցին, զօրավարք և զօրագլուխք և այլ նշանաւոր քաղաքացիք ի զանազան ազգաց, զինուորականք չքեղ զարդարուած իսկ միւսքս և զգետաւորեալք, ժողոված մարդոցին մեծ սրահը, կը սպասէին նորա գալըստեան, որոյ ճշգրտանկար պատկերն ճոխ չըջանակի մէջ դափնէպսակ, զորմ Քառամբիւր ճարտար պատկերահանի ի Պետրպուրկ, կախուած կը փայլէր: Բանկարծ շնկոց մի ելաւ բազմութեան մէջ. այդ լուծութիւնը վրդովողն եղաւ սրտուռն շնկորաց զինուորական երաժշտութեան որ կ'աւանդէր զգալուստ հանդիսաւորին. ուրախ զուարթ ներս մտաւ Բովհանէս աղայ, կուրծքը աստեղազարդ նշանաւ մեծի պատուոյ, և ամենուն հետ ձեռք ձեռք խառնելով սիրով և շնորհակալու մտք խօսեցաւ: Արդէն ժամանակը հասած էր ճաշի, ախորժարիկ օղոյ գաւաթներ լեցուեցան և բազմութիւնը նախաճաշիկ պատրաստած սեղաններուն մօտեցան,

ուր ըստ սովորութեան տեղոյս աղածոյ միտոտեալ և ապխտեալ ձկնեղէնք, ագնիւ ձկնկիթք, և այլ թեթեւեալ ուտելիք շարուած էին. և աստի անտի մի մի պատուռ առնելով բազմեցան ճաշի սեղանները. հարկաւ առաջին տեղը բազմեցաւ հանգիստաւորն Յովհաննէս աշայ:

Երբ կը յաջորդէին ափսէք և բաժակք, կանգնեցաւ քաղաքաղլոխն Պ. Աթմախով. Տեսաք, ասաց, — լուսթիւնը պատեց, երաժշտութիւնը լռեց, — Տեսաք, և դու անարգամեծար տղեր, որ յանձն առիր քեզի 'ի պատիւ ժողովքի քաղաքացւոցդ հետ ճաշելու այսօր, թող հաճոյ լինին համառօտ խօսքերս, որք ոչ 'ի գովեստ կամ 'ի ներբող կը գրուցեմ, այլ իրաց ճշմարտութիւն կամ իրբե նոր պատմութիւն անցած դիպաց: Ազգիս երգիծարան գրիչը՝ Շչեարին՝ անցեալներս օրագրի մէջ կը գրէր, — Գերեզմանական անկենդանութիւն մը պատեր է մայրաքաղաքս, հանդէպ, դքս, ստեղ, կեանք կենդանութիւն գաղթած. գիշերուան ժամը 11—12ին, եթէ քաղաքիս փողոցներէն անցնիս, հազիւ քանի մի պատուհանէ կը նշմարես ճրագի պլըլըլըլը, և հին՝ կարծես հին տարեգիրն է. Պիմէն նստած, մթնալոյս կանթեղին առաջ, կը գրէ, և Գեռ մի խօսք ևս և աւարտին տարեգիրք իմ: Սոյն այս խորհրդածութիւնը կարելի էր արդարապէս ընել մեր վոթը քաղաքին համար: Այո, մի նոր դէպք եղաւ մեծապատիւ նկարչապետիս անակնկալ դարձը 'ի Յունաստանէ, կենդանութիւն առաւ քաղաքնիս, և ինքն ստէպ ստէպ իւր տանը մէջ ժողովելով զմեզ, շատ երկմտութիւնք պարգեցան, երկպառակութիւնք դադրեցան, և աւելի 'ի միութիւն և յառաջադիմութիւն յորդորուեցանք. դատարկներ ուրեմն բաժակնիս մաղթելով շատ տարիներ մեր պատուաւոր քաղաքացի

նկարչապետի կենաց, կեցցէ, հուռ, գոչեց բազմութիւնն, փառաբող հնչեց երաժշտութիւնը և դատարկեցան բաժակք:

Երբ ամենքը նստան տեղերնին, Յովհաննէս աղայն շնորհակալու մտօք, ասաց. «Ի՞նչդուռնիմ ձեր պատիւը և յարգանքը. այս առաջին անգամը չէ որ կը պատուասիրիմ՝ ի քաղաքացեալոյս. այս պիսի հանդէպ ձերացեալ վարժապետիս վրայ կը ծանրանային, եթէ չմտածէի, որ այս հանդէպ գրգիռ և խրախոյս են երիտասարդութեան դէպ 'ի լաւն և յառաջադիմութիւն. ասկէ 45 տարի առաջ երբ այսպիսի պատիւ ընդունեցայ 'ի Թէոդոսիացւոց, այժմեան մեծանուն Պրոֆեսորն ակադեմեային Պետրպուրկի Պ. Լէոն Լակոուրի¹ 15 տարեկան պատանի էր, որ գեղեցիկ նախանձու վառեալ, հասաւ այդ փառաւոր աստիճանին: Վերջերս քիչ ժամանակ աշակերտեցաւ ինձ Մարիուփոլցի պատանին Պ. Գույումճի, որ իրեն ընածին հանճարով այնչափ յառաջեց 'ի նկարչութեան ասպրիզին, որ արդարապէս հիացուց իւր տեսարաններով զօրոր Ռուսաստան և ժանօթացաւ Եւրոպայ. թէպէտ շատերն զսոսա իմ աշակերտս համարին, այլ ես ճանչնալով նոցա բընածին հանճարը և տարբեր ոճով առած յառաջադիմութիւննին, կը հրաժարիմ այդ մեծ պատուէն և կ'առաջարկեմ ձեզ որ դատարկեք բաժակնիս 'ի կենդանութիւն երիտասարդ նկարչաց Պ. Լակոուրի և Գույումճի: Հնչեց պարերով ժառայ, պարմուեցան բաժակք. և նոյն ժամուն լաւնալացաւ հեռագրական թերն առ նկարչիս, ստորագրութեան քաղաքաղլոյս, թէ և Հանեցաւ այսօր նկարչապետն Ալվազովսքի հանգիստ պէս դատարկել իւր բաժակը 'ի ձեր կենդանութիւն: »

Մինչ հանդիսակաւք լսածներնուն վրայ կը խորհրդածէին, սեղանը կը շա-

¹ Աթմախով պատշաճ կը համարէր մեր 'ի սրբաշնորհակալութիւն մատուցանել առ մեծապատիւ նկարչապետ Պ. Leon Lagorio, որ հաճեցաւ անցեալ տարի զարգարէլ Հայոց-կաթո-

լիկայ եկեղեցին Թէոդոսիոյ, նկարելով առաջ խորանին համար մեծ և մեծագին պատկեր մը, որ նմանութիւն է Մուրելլոյի Անարատ յղութեան պատկերի Ս. Կուսին:

րունակուէր և երաժշտութիւնը քաղցր կ'եղանակէր, և գինեաց բաժախք կը գատարկէին, վեր կանգնեցաւ Տեսուչն Մարգրոյին Պ. Վինոկրատով և գեղեցիկ արտասանութեամբ և վայելուչ ձեւերով հետեւեալս սկսաւ .

Տեսալք,

Մեր արժանապատիւ քաղաքացին Յովհաննէս Կոստանդինովիչ որոյ չորս կողմը սերտ բոլորեալ եմք, շատ անդամ լսած է 'ի զանազան անձանց, որք համոզեալ և հիմնական դատողութեամբ ցուցած են, թէ այն համբաւն որ տարածուած է ընդհանուր, մինչդեռ ինքն Յովհաննէս ապա կենդանի է, նորա մահուամբ պիտի չմեռնի, այլ պիտի շարունակէ ազգաց յազգս, և դարուց 'ի դարս ելը փափաքէի, գոնէ մասամբ, պարզաբանել, թէ ինչ պատճառաւ ամեն աշխարհ մեծանուն է նկարչապետս, և ինչո՞ւ ապագայ սերունդը միշտ պիտի յիշեն և փառաւորեն զնա : Զնկարչապետս փառաւորող ազատ տաղանկի, այնպէս ազատ և արձակ է, ինչպէս որ համարձակ և ազատ է այն տարրը, որոյ արհեստական նկարակերտութեան նուիրած է իւր բոլոր ոյժը և կենսքը . այդ ազատ տարրս ծովն է : Ծով, — որպիսի մեծ անուն, լոկ անունս կը զարթուցանէ մարդուս երեակայութեան մէջ անբաւու-

թիւն պատկերաց, տարադուց և գազափարաց : Ծով անունը, 'ի դպրութեանէ զուրկ մարդկան սիրան ևս թունդ կը հանէ . . . ամենայն ազգք՝ վաղեմիք և նախապատմականք, նոյն իսկ վայրենին, ոչ միայն կը յարգէ և կը պատուէ այդ անծայր և ազլատ տարրը, այլ նորա մէջ խումբ մը աստուածոց բնականցընելով, երկիր կը պագանէ, կ'ազօթէ, և առ 'ի հաճել զաստուածս՝ մարդազոհի կը դիմէ : Ինչպէս չարմնայ չզարմանայ կրթեալ մարդը այժմեան դարուս, և ինչպէս չյափշտակուի առնով տեարք, 'ի ներկայս պատուասիրեալ 'ի մէնջ նկարչապետս : Ինչ կը նշանակէ յափշտակուիլ 'ի ծովէ . — կը նշանէ մըտաց աչք հայիլ 'ի նա, ամփոփել 'ի միտս՝ նորա զանազան երևոյթները, երեւակայութիւն թէ թէ ամենայն նորա անբաւ լայնութիւնը և խորութիւնը՝ որ դիւրին բան չէ : Մեծ կը լինի դժուարութիւնը մանաւանդ երբոր 'ի նկատի ունենաք այն չնչին միջոցները որ ունի իրեն գեղարուեստաւոր նկարիչն, պնակիտը, վրձին և երանգ և անձուկ կտաւը, որոց վրայ հարկադրուած է ըմբռնել և տպաւորել կենդանատիպ այդ ազատ համատարած և ըմբոստ տարրը : Որոյ համար անհրաժեշտ է . — կ' առնում ինձ օգնական բացատրութիւնք փուշինի . .

Ըմբռնել, ինչպէս ծովը

« Իր թաւալի կապոյտ այեօք

« Եւ կը փայլի խրոխտ տեսօք, . . .

Միտ զննել և լսել ծովուն տխուր շառաշներուն մէջ

Զբարեկամի բան սըրտագին

Եւ զձայն նորա 'ի հրաժեշտն յետին .

Հասկընալ ծովն և սիրել

Զնորա շառաշս

Խուլ արձագանգս, խորախոր վանկս

Զանդորրութիւնս երեկոյեանս

Եւ զխաշս նորին կամայականս :

Նկարել կտաւին վրայ .

Թէ ինչպէս . —

« Զհեղինաճեմ զառաքատիկ ձրինորսին ,
Ապահովեալն 'ի վրտանգաց ծովային
Անհոգ սահի ընդ մեկանունս կոհակին : »

Ըմբռնել այն վայրկեանը յորում

« Ովկիանոսն արխարազդեաց
« Զարթեաւ խայտաց անպարտելի
« Յինքն ընկրուզեալ ըզլոկս նաւաց . . . »
« Գեղեցկութիւն եղբերբոյու վայրենի » .
« Զմռնչել ծովուն 'ի գիշերի .
« Ըզժայլու նորա , զծոցս բազմազգի ,
« Փայլմունս , ըստուերս , շինիդ կոհակաց
« Տանել ընդ միտս անկամակած , . . . »

Զմոռնալ զայդ

Եւ ընդ երկար լսել
տեսանել

Ներշնչեալ վայրկեաններուն զայս ա-
մենը կերպարանել կախարդական վըր-
ձինով 'ի նկատի ունի գեղարուեստա-
ւոր պատկերահանն . այսպիսի յան-
դուզն ձեռնամխութեմ , պէտք է սկայա-
կան ոյժ մտաւոր , և այս ոյժը 'ի վերուստ
կը տրուի մարդու . այսպիսի գեղարուեստ
սաւոր էանճարով պէտք է որ մարդս
ծնանի : Եւ ահա նա ծնաւ տակէ 64
տարի առաջ առ մեզ , 'ի մերս յաստու-
ծատուր (թէոդոսիա) : Այդ գեղա-
րուեստաւորն այժմ միւր մէջն է , աս-
տուած գեռ ևս կենդանի կը պահէ զնա
նորոնոր սխարագործութեան համար , 'ի
հիացումն որպէս ներկայ , նոյն և ապա-
ղայ սերնդոց :

Ես , ինչպէս դաստիարակ դեռահաս
պատանեկութեան , որ մեզ պիտի յա-
ջորդեն , կը համարձակիմ 'ի դէմն նոյն
պատանեկութեան առնուլ բաժակ 'ի
կենդանութիւն մեծահամբաւ և անմա-
հանուն մերս ծովանկար Յովհաննէս
Կոստանդինովի Այվազովսքի : Կեց-
ցէ , ուսա :

Զինի սորա եղան և այլ շատ բարե-
մաղթութիւնք՝ զորս մանրամասն գրելն
աւելորդ կը համարիմ . հանդէսն ամ-
բողջ 4 ժամ տևեց . յետոյ կամաց կամաց
բազմութիւնը սկսան իրենց տեղերն քա-
շուիլ , չէն և ուրախ սրտով . համոզուած
լինելով որ մեծապատիւ նկարչապետս

հաճութեամբ ընդունեցաւ իրեն քաղա-
քացւոց եղած պատիւը : Հանդիսին
երրորդ օրը մեկնեցաւ Յովհաննէս աղայ
ցամաքով Սիմֆերոփոյի վրայէն դէպ 'ի
Պետրպոլսի , հետը տանելով այս ձմեռս
նկարած հիանալու նոր տեսարաննե-
րէն խմանք , որոց վրայ կարևոր է քանի
մի խօսք զրուցել :

Որովհետև բնութեան՝ մանաւանդ
ծովային տեսարաններ խիստ շատ նկա-
րած է Յովհաննէս աղայ , այս երկու
վերջի տարիներս պատմական արժա-
նաւոր դիպուածոց կը ծառայեցընէ իւր
վրձինը . բայց այս դիպուածոց մէջն ևս
ծոցն է այերք նշանաւոր գերը կը խա-
ղան , Անցեալ ձմեռ իտալական պատ-
մութեմ մէջ անմահանուն և աշխարհա-
գիւտ Գոլումպոսն նիւթ եղաւ երեք մե-
ծամեծ պատկերաց , գիւտն Ամերի-
կոյ , Գոլումպոս , յերիտասարդութեան 'ի
նաւակործութեմ ըմբռնեալ , կայմի փաթ-
թուած , կ'ազատի . խռովութիւն նա-
ւաստեաց մէջ երբ երկար կը մնան Գո-
լումպոս և իրեններն Ովկիանոսի մէջ ,
Այս տարուան կամ լաւ ևս նորերս նը-
կարած պատկերաց նիւթերն , մեծաւ
մասամբ յունական պատմութեանէ են ,
որոյ պատճառն անշուշտ վերջի ժամա-
նակներս ըրած ճանապարհորդութիւնն
է : Ա . Քանարիս անունով Յոյն 1825-
1829 տարուան պատերազմին միջոց

brûlot կոչուած հրձիգ նաւակը տաճկաց տորմիլին մէջ ձգելով ինքը փախըստեամբ կ'ազատի: ք. Պոպրլինա անուռով յոյն աղջիկն, թշնամի նաւերուն մէջէն նաւակով մը քաջութիւն անցնելով՝ Յուսաց զէնք կը հասցընէ: Գ. Քիոս կողի իւր Հոմերոսի դպրոց անուանեալ մայրիւ, ուր Հոմերոս շրջապատեալ է յաշակերտաց, 'ի հեռուստ երկի աւերակ հին տաճարի: Դ. և Ա. փուռք Յունաստանի, մէկուն մէջ ծովն ալէկոծեալ, միւսին մէջ հայելատիպ խողաղ, մէկուն մէջ լուսին արծաթափայլ, ամպեր և զով օդն և քամին հիանալի կերպով նկարուած, միւսին մէջ տապ և շող օդը զգալի կերպով: Գ. Քսերքսէս առաջի Աթենայ,

հանդէս նաւուց նախքան զմարտն Սալամինայ: Է. Մասն Կ. Պոլսոյ, Սակեղլիւր. վերին մասերը տանց և մինարէից լուսաւորեալ առաւօտեան արեգական ճառագայթներով: Ը. Ս. Ռզուֆ, մասն հարաւային ափանց Դրիմու, պահ առաւօտու, ծով ալէկոծեալ: Թ. Տներէր գետին վրայ նաւակ, մէջը իրեք փոքր-ռուրք կէս օրուան միջոց խոտ հնձելով տուն կը դառնան: Այս տեսարանաց վրայ մեք միայն մեր զարմանքը կարենալք արտայայտենք, մանր տեղեկութիւն և դատողութիւններ թողով գիտնոց և հմտից արհեստին նկարչութեան:

24 Յունուարի 1882 — Ի ԹԵՂԵՆԱՅ

Հ. Քերոպէ Գոնեսթրես

Ի ՇԻՐԱԿԱՅ ԿՈՒԻՆ

Բազդ երջանիկ խանձարոց հայութեան
Հանդիսանալ վիշապաց ախոյեան,
Բզժարաւուստ արբուցեալ յապաժոյժ
Գիտեն աղինք զԱյրարատայ պորտոյն զոյժ:

Արևունք Հարազդեաց
Խաւար են թըշնամեաց.
Ջայս յիշեն, գոռք սարին,
Խօլ խօշին յԱրարին.
Խիզախեն այլ ի սին.

Բայց արգ նոքին ըզձեզ
Յահեզ կարդան յապարէզ:

Հայկազունք ի զէն ընթացարուք,
Ձեռն ի սուր, ձեռն ի տէգ եւ սիրտ ի բաղուկ,
Դռնչեսցեն չեփորայք քաջահունչ
Ի խաղ՝ յայս մահաշունչ.
Կենանք մեր հայրենիք
Ի ռազմ՝ յայս մահաշունչ
Կանգնին զօրավիզն:

Ո՛վ. զինչ այն դրօշ յազատացըս մարզի
Որ թրխատիպ գերութեան ցոյց պարզի
Յոյժ միլեգնի, եւ պոյրատն յունական
Ըզճարայի խայտառակել ըզփառս տան.

Օ՛ն մանկունք Շիրակայ
Գոլ չարացդ հակակայ,
Ըզձեզ աջք ձեր հարկեն
Մահահոտ առնուլ զէն
Ըզժանտից թափել քէն.